S.570.

PAYKULL

TAL
OM
DJUR-KÄNNEDOMENS HISTORIA FÖR LINNES TID

S.570.G.

Soulsby no. 1232 ✓

352445

TAL,

OM

DJUR-KÄNNEDOMENS HISTORIA FÖR LINNÉS TID.

HÅLLET

VID PRÆSIDII NEDLÄGGANDE

UTI

KONGL. VETENSKAPS ACADEMIEN

DEN 28 MAJI 1796.

AF

GUSTAF PAYKULL,

Cancellie-Råd, Ledamot af Kongl. Vetenſkaps-Societeten i Upſala, Vetenſkaps Academierne i Florens och Siena, ſamt Natur Hiſtorie Sällſkaperne i Paris och Köpenhamn.

STOCKHOLM, TRYCKT HOS JOH. P. LINDH, 1797.

S. 570. G.

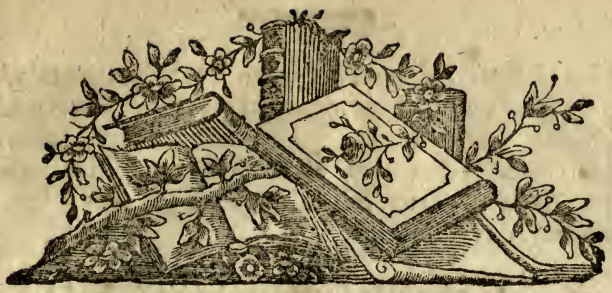

MINE HERRAR!

Då jag i dag har äran i värdigare händer öfverlemna det Præſidium ſom Eder godhet mig anförtrodt, och då ſåledes våra gamla ſedvänjor föreſkrifva mig den ſkyldigheten at afhandla något nyttigt til Academiens yrken hörande ämne, utbeder jag mig at få lemna et förſök til Djurkännedomens Hiſtoria i Sverige för *Linnés* tid, eller til början af 1730-talet, då denna ſtora Mannens Arbeten begynte at gifva en förändrad utſigt åt hela Natur-läran.

At jag icke ända til närvarande tid, Mine Herrar, utſträckt min afhandling, hoppas jag af flera ſkäl ſkal vinna Ert bifall. De förändringar och förbättringar *Linné* i Zoologien infört äro ſå många, at deras utredande och granſkning enſamme ſkulle utgöra ämne för et vidlyftigare tal än detta; och huru ſkulle jag kunna afhandla den tilväxt någon del af Natur-läran i Sverige

ſedan *Linnés* tid vunnit? utan at tillika göra vår egen Academies beröm, och ſåra flere af deſs nu varande Medlemmars blygſamhet, ſom, ehuru med rätta fäkre om efterverldens billiga vitsord, likväl ogärna ſkulle höra at jag i dag förekommit des dom.

Hurudan våra älſta förfäders kännedom af Djurriket varit beſkaffad, är ej ſå ſvårt at föreſtälla oſs. Ehuru man förgäfves bland dem ſkulle föka en *Ariſtoteles* eller *Plinius*, borde likväl et folk ſom til ſtörſta delen lefde af jagt, fiſke och boſkapsſkötſel, nödvändigt förvärfva ſig någon kunſkap om de djur ſom ſkulle gifva dem kläder och föda. Ockſå finner man ofta ſpår at de dermed varit ſyſſelſatte, färdeles genom de utvägar hvaraf de betjänat ſig til djurens fångande. I *Edda* omtalas ſåledes at *Thor* metat, och om nät talas i *Volſunga* Sagan. Ändå ſtörre ſkickelighet och kunſkap fordrades väl til falkars inöfvande at fånga andra foglar, och man vet likväl at bruket af dem, äfven ſom af hundar, i älſta tider ej varit i Norden okändt, utan omtalas redan Kung Adils hök i *Rolf Krakes* Saga. Af de hemtamde djuren nyttjade våra älſta förfäder häſtar, kor, getter, får, ſvin och höns. Detta alt kán dock ej egentligen kallas några färdeles zoologiska inſigter, och Sagorna deremot öfverflöda med berättelſer om vidunder och miſsfoſter, ty ſå i Norden ſom under blidare himmel, tyckes människornas lott i allmänhet varit, at altid förſt föka efter det obegripliga och förvånande, ſamt behöfva lecker at upptaga äfven de enklaſte fanningar.

Efter

Efter Chriſtna lärans inkomſt, och då gemenſkapen med det öfriga Europa började ſträckas utom härnader och vikingsfärder, hade man väl rätt at hos våra förfäder vänta någon ſtörre uplysning, äfven i naturens betragtande, hälſt blotta kännedomen af de lärda ſpråken, ehuru inſkränkt den ock var, likväl åtminſtone händelſevis kunnat föranleda til någon kännedom af Grekelands och Roms Auctorer i Natur-läran: men det var mera enligt med Romerſka hofvets ſtatskonſt denna tiden at förmörka, än uplyſa människoförſtåndet. Det ſcholaſtiſka grälet ſom hela medeltiden upfylte Europa, var icke farligt för Påfveväldet, ty ſå länge vid alla läroſäten endaſt tviſtades om ord, abſtracta begrepp och finheter ſom omöjeligen kunde fattas, vandes ej ſnillet at taga en flygt, der det borde ledas af annat än förutfattade fördomar; men en vettenſkap der alt borde ſtödjas på rön och förſök, der alla phœnomener borde förklaras, men endaſt förklaras efter erfarenhetens ſäkra utſlag, en ſådan vettenſkap var vådelig för det andeliga kyrkoväldet, och kunde lätt vänja forſkaren at från naturens betragtande kaſta ſina ögon på tidehvarfvets meningar och tankeſätt, ſamt ranſaka dem efter lika grunder. Natural-hiſtorien gynnades derföre ej allenaſt aldeles intet, utan Påfven *Honorius III* i ſit bref af år 1219 *a*) til ſamtelige Svenſka Biſkoparne, förbjöd äfven uttryckeligen Munkarne vid ſtraff af bannlysning *at lära ſig Fiſican*, och är det högſt troligt at de ſom lydiga barn ſtällt ſig den helige Fadrens vilja til fullkomlig efterrättelſe.

a) Brefvet finnes i *Örnhjelms* Bullarium t. 1, p. 173.

Svenſkarnas reſor på trettonhundra-talet til utländſke Academier, och i ſynnerhet Paris, måſte dock ſtundom hembragt någon ſlags kunſkap i Natur-läran, hämtad ur *Ariſtotelis* och *Plinii* ſkrifter, och en Magiſter *Knut*, Domherre i Lund, ſom dog år 1260, berömmes bland annat för inſigt i Naturkunnigheten; men hvari denna inſigt egenteligen beſtått vet man nu mera aldeles intet. *Roger Baco* i England och *Albertus Magnus* i Tyſkland, voro utrikes denna tidens kunnigaſte Naturalhiſtorici, och bägge belönte med ſamtidens tilmäle af trollkonſt. Emedlertid hördes deras föreläſningar med mycket tillopp äfven från Norden, och bör man bland Svenſkar nämna den bekante *Petrus de Dacia*, från Wisby, ſom i ſin ungdom 1266 reſte til Cöln, och ſtuderade trenne års tid vid det der inrättade allmänna Nordiſka läroſätet under *Albertus Magnus;* men hvad han dervid vunnit vet man intet. Förmodeligen var det i Natur-läran mycket litet, utan ſyſſelſatte han ſig med helt annat, nämligen at vidlyftigt ſammanſkrifva den heliga *Chriſtina* från *Humbelens* legender, och vid mognare år, då han å nyo reſte til Cöln, at hämta hem med ſig derifrån til Sverige, nio hufvuden af de ſå kallade elfva tuſende Cölniſka jungfrurs.

Läkarekonſten i det trettonde och följande århundrade, kunde ej heller bidraga til Natur-lärans framſteg, ty utom det uſlaſte qvackſalfveri, trodde vidſkeppelſe göra nog at bota alla krämpor, och ſjukdomarnes curerande deltes emellan helgonen, ſå at St. *Petronella* åkallades för fråſſen, *Stapitius* för podager, *Liborius* för ſten, *Athanaſius* för

för hufvudvärk, *Apollonia* för tandvärk, och så vidare. I Antiquitets-Archivet förvaras dock från denna tiden några handskrifna böcker i läkarekonsten, såsom en *de inspectione urinæ*, en *de digestione*, en *de physionomia manuum & totius corporis* och några flere, men hvilka ej gifva oss färdeles tankar om tidehvarfvets zoologiska kunskaper.

Olaus Magnus, Domprost i Strengnäs, som vid Catholska lärans fall reste ur Sverige med sin bror Ärkebiskopen i Upsala *Johannes Magnus*, samt efter dennes död af Påfven utnämndes til hans efterträdare, ehuru han aldrig fick tillträda sin värdighet, utgaf i Rom år 1555 sin bekanta *Historia Gentium Septentrionalium*, och har deraf uptagit en betydelig del at beskrifva Nordens djur. Som detta arbete både är det första i sit slag, som af en Svensk blifvit författadt, och tillika bäst uplyser hvad begrepp våra lärda den tiden gjorde sig om djur-kännedomen, blir des närmare skärskådande af dubbelt skäl et ämne för vår upmärksamhet.

Men, Mine Herrar! innan denna granskning företages, torde ej vara onödigt at föra oss til minnes de grunder hvarefter *Olai Magni* förtjenst bör dömmas. I vår tid då djurens historia så ofta blifvit afhandlad, då människosnillet småningom vant sig at anställa de svåraste rön, då naturens betragtande först väckt Philosophens öga til sanningarnas bestämmande, och Philosophien sedan i genskatt återburit til naturforskaren den tviflande noggranhet, som ensam kan gifva säkra utslag; i dessa lyckliga omständigheter, har man

utan tvifvel rätt at fordra mycket af den fom uphäfver fig til Auctor; men *Olaus Magnus* åter faknade näftan all den nu varande uplysningen. Utom *Ariftoteles* och *Plinius*, hade han ej andra Auctorer at följa än *Albertus Magnus*, och Kyrkofäderna fåfom *Ambrofius*, *Hieronymus* och *Auguftinus*, och i deffa kan man ej neka honom mycken beläfenhet. Från ungdomen fyffelfatt med Hiftorien och Kyrkoväfendet, hade han ej heller nog tid at fjelf til ftörre fäkerhets vinnande kunna anftälla några förfök, hvilka defsutom ej voro i tidehvarfvets fmak, utan nödgades fåledes oftaft tro på andras berättelfer. Emedlertid på en tid då andra vifte ännu mindre, har han ej gjort illa at på et ftälle famla alla deffa berättelfer, och förtjänar åtminftone vår tackfamhet, för det han lemnat ofs et begrepp om då varande kunfkaper och fördomar.

Djur-riket delas af *Olaus Magnus* i fyrfotade djur, foglar, fifkar, vidunderliga fifkar och infecter. Vi fkola nu litet närmare efterfe huru hvardera blifvit afhandlade.

De fyrfotade djuren fördelas i *hemdjur* och *vilda*. Af de förra befkrifvas får, kor, hundar, häftar, kattor, råttor, fvin och renar. I befkrifningarna förefalla många underligheter fåfom at hundar hindra ormar krypa i fofvande männifkor, at på Gottland finnas baggar med åtta horn, och at renen har trenne, nämligen et midt i pannan, och et på hvardera fidan. Både deffa månghornade baggar och renar finnas afteknade i trädfnitt uti den edition af *Olai Magni* arbete fom utkom i Rom år 1555. At renarne blifvit tekna-

teknade med trenne horn, kunde tilſkrifvas den okunnighet ſom man borde vänta om de aflägsne landſkaper der de voro infödingar; men Auctor underrättar oſs at de varit ſtundom fedde i ſödra Sverige; nämligen då de blifvit både af Sten Sture den Äldre ſkickade til Hollſten, och af Kung Gustaf I til Preuſen, faſt de dödt på bägge deſſa ſtällen, af climatets ombyte, hvilket äfven våra tiders erfarenhet vittnar at de ſvårligen uthärda. Af de vilda djuren har *Olaus Magnus* omnämnt alla ſom nu hos oſs kännas ſom infödingar, utom menken, ſnömuſen, näbbmuſen och flygande ekorn. På en tid då ſtadgade termer felades, och då man ej ännu viſte at hänföra alt til ſina ſlägten, ſkulle nödvändigt beſkrifningarna bli olika med dem i vår tid, och gjordes ofta jämförelſevis. Således heter det til exempel om filfrafen; *Han är ſtor ſom en ſtor hund, med öron och utſeende af en katt, ſamt ganſka ſkarpa klor, kroppen är luden med tjocka brunaktiga hår, och ſvanſen kortare men hår tjockare än räfvens.* Åt djuren tilläggas ofta ſådane egenſkaper ſom i vår tid ej mera finnas; ſåledes ſäges at *om råttor endaſt få äta ſocker blifva de hvita, men miſta åter denna färgen då de få annan föda;* och mera dylikt. Ehuru för öfrigt *Olaus Magnus* ej juſt utan åtſkilnad antagit alla fördomar, utan beſtrider flere, ſåſom bernſtens tilkomſt af lo-urin, efter *Plinii* tanka, måſte man dock tilſtå at han ſom oftaſt varit nog godtrogen. Således ger han oſs en lång berättelſe om en flicka ſom blifvit bortröfvad och fått barn med en björn, ſamt anför flere exempel af människor ſom genom trolldom blifvit vände i vargar. Denna ſiſta fördom måſte

länge bibehållit ſig hos oſs; ty vid början och medlet af ſjuttonde ſeculo, finne vi at Profeſſor *Frank* i Upſala, och *Alanus* i Åbo, i flere theſer från Cathedern förſägtat, at människor ej kunna förvändas i oſkäliga djur; och ehuru enkla och ſolklara theſer ännu ſtundom från våra Läroſäten utkomma, ſkulle man dock beſinnat ſig at ſätta i fråga en ſådan orimlighet, om den ej haft några anhängare; och til ytterligare bevis häruppå, finne vi ännu år 1685 en diſſertation ventilerad i Upſala, under Profeſſor *Spole, de Lycantropia*, hvari Auctor vidlöftigt beſtrider deras ſkäl ſom tro at människor verkeligen genom den onda andans tilhjelp vändas i vargar, och påſtår deremot, at den onde endaſt förblindar ögonen och förſtåndet på dem ſom trodt ſig bli vargar, och ſjelf, genom luftens påtryckande i ſömnen, ger dem de ſkador och ſår, ſom de inbilla ſig fått af hundar, under ſin förvandling. Jag vet ej om den ena meningen är bättre än den andra, men jag har utan affeende på tiden ſammanfört alt ſom hör hit, för at ſedan ſlippa återgå til denna arten af zoologie.

Antalet af foglar, ſom *Olaus Magnus* anfedt för ſvenſka, kan ej utſtakas, ty på flere ſtällen nämnas flere arter tilhopa; ſåſom at gäſs, ankor och hackſpikar finnas af flere ſlag, m. m. Beſkrifningarne äro ock ofta ſå otydelige, at man ej kan giſſa hvilka Auctor menat. Foglarnas hufvud-ſkillnader ſåſom i dag- och natt-foglar, kött-ätande och frö-ätande, omtalas, och viſas med exempel; men för öfrigt följes intet ſyſtem, och läderlappen föres til foglarne, ehuru dock Auctor kände at han

han födde lefvande ungar. Hvad man knapt ſkulle kunna vänta är, at denna tiden påfoglar här och der i Sverige upföddes, ehuru ſällan, och at pappegojor äfven ſtundom utifrån hitfördes. För öfrigt må man ej tro, at *Olai Magni* hiſtoria om foglarna är mera fri från fördomar och beſynnerligheter, än den om fyrfotade djuren. Foglar omtalas ſåledes ſom ha ena foten at ſimma, och den andra at gå, och ſå vidare. Det är ej altid nog för männiſkan at ſjelf tro det oſanna, utan hon letar ock ofta efter orſakerna, hvarföre Naturens Herre ſå inrättat ſom hennes inbillning föreſtäller ſig; och til detta ſlags underſökningar hörer *Olai Magni*, hvarföre örnarna inlinda ſina ägg i harſkinn och räfſkinn? nämligen, emedan om de ſjelfve ſkulle ligga ut ſina ungar, deras klor ſkulle förmycket krökas, ſå at de ej ſedan kunde fånga ſit rof. At man denna tiden trodde på *generatio equivoca* bör förefalla mindre underligt, när, ſom jag längre fram ſkal viſa, denna galenſkapen ända mot ſlutet af följande ſeculum, ſtundom vid våra Läroſäten förfägtades. Således omtalar *Olaus Magnus*, efter en annan ſom han säger med mycken flit ſtuderat naturen, at vid Orcadiſka öarne, af et träds frukt ſom föll i hafvet, föddes et ſlags änder, ſom efter handen fingo vingar, och flögo bort. Deremot anföres ock af vår Auctor några rön af hel annan beſkaffenhet, ſom nyare tiders erfarenhet bekräftat, ſåſom at foglar hvitna längſt i Norden, at göken ej ſjelf bygger ſit bo, och ſå vidare.

Fiſkarnas delning efter ſin olika betäckning och olika utſeende, nämnes väl af *Olaus Magnus*,

men förgäfves ſkulle man dock hoppas at han om dem följt något ſyſtem. Tvärt om voro des kunſkaper här ännu inſkränktare, utan har han öfveralt afhandlat Ichyologien endaſt ſom fiſkare, och Prelaten har ſäkert häri trodt ſig göra bäſt, ty i ſjelfva början af fiſkarnes hiſtoria berättar han oſs at *Nordens fiſkar åro ſå mångfaldige, at det bör förnöja oſs mycket mera at njuta dem ſom föda, än at tviſta om deras Nomenclatur; hälſt de tillika åro ſå välſmakande, at de böra få tilgift för briſten af Grekiſka och Latinſka namn.* Til fiſkarne hänför Auctor ſkjälen, faſt han födde lefvande ungar, och vidrör härvid den ſtora ſamvetsfrågan, om ſkjäl-kötts ätande i faſtan kan tillåtas? ſamt ſynes benägen dertil, efter ſkjälen då han jagas från ſtranden, altid flyr til hafs, men ej til ſkogs, och ſåledes räknar ſig ſjelf til fiſkarne.

I Boken om de Vidunderliga Fiſkarna, har Auctor ſammanfört ſå väl Cete, ſom Trichecus Rosmarus, många Amphibier, och åtſkilliga Vermes, ſåſom Aſterier och Echini. At *Olaus Magnus* genom granſkapet med Norrſjön fått underrättelſer om ſlere hvalar, är lika lätt at fatta, ſom at deſſa underrättelſer oftaſt blifvit ofullkomliga, efter de mäſt berodt på fiſkares vitsord, hvilkas vidſkeppelſe förmådde dem at genaſt med fruktan bortſläppa alla fiſkar de fångade af något ovanligt utſeende. De Auctorer ſom *Olaus Magnus* citerar, viſte ock oftaſt ännu mindre. Hvalar omtalas ſåledes efter *Hieronymus* och *Ambroſius*, af ſå ofantelig ſtorlek at ſjöfarande kaſtat ankar och landſtigit på dem, ſom på öar, ſamt uptändt eldar, då djuret, ſom kändt ſig brännas, ſänkt

ſig

ſig i hafsbotten, och de med ytterſta fara undſluppit. Detta ſkal ockſå händt den helige *Brendanus*, men ſom han hade nog magt at när han ville låta fiſkar ſtiga up öfver vattnet och lofſjunga Herren, ſå måſte han väl varit underkaſtad mindre fara. Emedlertid torde man i deſſa berättelſer, ſå igenkänna de yngres om Kraken, hvars verkelighet eller digt ännu lärer vara nog oſäker. Om Delphinerna berättar vår Auctor at de bära ſimmande, eller ock redan döda människor i land, om nämligen deſſa ej ätit Delphin-kött, ty i den händelſen måſte de lida repreſalier och bli upſlukade. Det förſtår ſig at Sirener och Hafsmänniſkor omtalas ſom ganſka verkeliga. Efter ſjöfarandes enhälliga vittnesbörd denna tiden, berättar Auctor vidare at utanför Bergen i Norrige ſynas ormar med manar, af hela 200 fots längd, och 20 fots tjocklek; hvilka ſom pelare reſa ſig up för ſkeppen, fatta i människor och upſluka dem. Emedleraid kände dock *Olaus Magnus* at Nordens ormar voro mindre giftiga än Africas; likväl gjorde han ſin flit at äfven här derutaf upräkna ſå många möjeligt var, och hant ända til tio arter, hvaribland äfven den oſkyldiga Kopparormen feck et oförtjent rum. Om ormarne viſte Auctor at de om våren afkläda ſina ſkinn, men ſkänker oſs deremot den fabelaktiga berättelſen at de ſtundom, faſt fällan, om vintern i ſå ſtor mängd gömma ſig under björkrötter, och ſå upvärma deſſa genom ſin andedrägt, at trädet hela vintern bär gröna löf.

Ordningen kommer nu at följa vår Auctor til inſecterna. Hans kännedom af dem kunde väl

ej

ej vara ſtor, dock upräknas åtſkilliga arter ſom tildragit ſig färdeles upmärkſamhet, ſaſom Ekoxen, flere ſlags Scarabeer, Brömſar, Getingar, och ſå vidare. Norrländſke Myggens hela beſvärlighet kändes då ſom nu, jämte de än i dag brukeliga förvaringsmedlen at ſmörja anſigtet med tjära, och med rök freda kreaturen. Likaledes var man omtänkt at fördrifva vägglöfs, och dertil nyttjades malört-vatten, eller en blandning af qvickſilfver, olja, ſalt, m. m. Om biſkötſeln har Auctor mera än man kunde förmoda. Svärmarnas fångande och flyttande, ſvaga ſtockars födande om våren, tjuf-bien, och biens öfriga fiender, voro då näſtan ſå kände ſom nu. Om biens förvarande öfver vintern berättas at ſtockarne midt i September öfverhöljdes med halm eller rör, ſedan vid förſta froſt ſlogs vatten deröfver, ſå alt väl ſammanfrös, och vidare ſkottades ſnö på ſtocken, eller nedgrafdes den i ſnön, och blef der ſtående åtta månader. Det är underligt at i nyare tider ingen hos oſs freſtat at på detta ſätt förvara bi-kupor. Förſöket är likväl lätt, och ſkal ej länge bli oanſtäldt. På detta ſättet kan man begripa den långa vinterhvilan ſom Auctor gifver åt Nordens bi, nämligen ända til midt i Maji månad, efter gamla ſiylen, hvilket nu ingalunda paſſar, och väl ej enſamt får tilſkrifvas våra tidigare vårar, ehuru man ingalunda vil neka at ju ock Climatet blifvit mycket förbättradt. Blodiglars nytta i medicin, var redan i *Olai Magni* tid hos oſs bekant, och deſſa för han, äfven ſom grodorna, til vatten-maſkarna. Perlemuſſan har fått ſit eget capitel, och Prelaten ifrade högeligen mot perlors öfverflödiga bruk

af

af Nordens Damer. Myrorna sysselsatte också vår Auctor, och han berättar med all tillförsigt, at stundom, för at bebåda Konungars mord eller utdrifvande af folket, krypa små myror i oräknelig mängd upföre träd der stora myror vistas, anfalla dem, och höra ej up med striden förr än dessa blifvit öfvervundne. Något exempel härpå borde väl anföras, och således berättar *Olaus Magnus* at detta järtecken tildragit sig både i Upsala och Stockholm år 1521, då CHRISTIAN II blef utdrifven; lika som man behöft söka andra förebud til Tyrannens olycka, än et helt folks billiga hämd och förtviflan.

Efter *Olaus Magnus* framträder en stor tomhet i Sveriges Natural-historia, och det första som sedan hos oss blifvit utgifvit om Djurriket, lär vara en dissertation i Upsala af år 1625, *de speciebus animalis, homine, ejusque in utero formatione, & zoophytis*, hvarvid en *Olaus Martin* var Respondens, och Philosophiæ Adjuncten *Petreus* Præses. Hela afhandlingen bestod blott af fyra blad, och är skrifven i form af theser. Et utkast til system finnes dock antagit. Djuren delas nämligen i fullkomliga och ofullkomliga. De förra vidare i lands- och sjödjur. Landtdjuren delas så i gående och flygande, och de förre i fyrfotade djur, och krypande. Fyrfotade djuren åter fördelas i sådane som föda lefvande ungar, och sådane som värpa ägg, såsom grodor, crocodiler, ödlor, och ormar som ha fyra fötter. Til de krypande djuren föras alla öfriga ormar, och maskarna. Foglarna skiljas i kött-ätande och frugt- eller frö-ätande. Om fiskarna viste Auctor

at

at honornas råm ej blir frugtsam om den ej af hanarnas mjölke befröas. Sjödjuren, säger Auctor, äro för öfrigt *dels fyrfotade som grodan, crocodilen, uttern; dels krypande som vattenormen; dels flygande som gåsen.* De ofullkomliga djuren äro sådane som på något ställe af kroppen äro som afskurna, och dessa delas i vingade och ovingade. De vingade delas vidare i sådane som ha två, och sådane som ha fyra vingar, och är det et bevis af nog liten upmärksamhet, när fjäriln ställes bland de förra. För öfrigt trodde Auctor insecternas upkomst af förrutnelse, nämligen at torndyflar blifva af rutnade åsnor, bien af oxar, getingar af hästar, m. m. samt at om den rutnade materien är endast jordaktig, födas deraf skalkräk; men om hon åter varit finare, flugor och andra insecter. Om Zoophiterna hade han rätteligen det begreppet, at de stodo på gränsen mellan djuren och örterna, samt nämner deraf några arter som dock icke beskrifvas. Til slut har Auctor ventilerat den stora frågan, som vi sedan få se så ofta sysselsatt förra seculi Lärde, nämligen, om foglarne blifvit skapade af jord, eller af vatten? en undersökning som nu förlorat sit hela värde.

Från tiden då denna dissertation utgafs, hafva åter femtio år förflutit, utan at man kan upvisa i Sverige någon til vår tid förvarad afhandling, som egenteligen kan kallas Zoologisk, ty med detta namnet förtjänar väl icke at nämnas en Oration, *de Pelicano*, hållen i Linköping år 1633, af *Daniel Kylander*, och, som Auctor sjelf säger, samma år blifvit skrifven under rötmånaden,

den, hvilket man väl kan tro, ty utom några utrop öfver Pelicanens ömhet för ſina ungar, innehåller ej hela Oration annat än den utſökta galenſkapen at Orator, på ej mindre än ſju blad, låtit hvart ord börjas på P, utan at för öfrigt veta hvarken hvad han ſade, eller om han ens ärnade ſäga något.

Vil man åter hos oſs förſöka at fylla briſten i hiſtorien om denna tidens zoologie med ſtrödda anmärkningar, ſom händelſevis i andra lärda arbeten influtit, ſå äro näſtan inga flera at tilgå än några vid Upſala och Åbo utgifne Academiſke diſſertationer, och deſſa lemna oſs ej fördelaktiga begrepp om våra förfäders djur-kännedom. Bland de älſta ſom däraf kommit til oſs äro *Chesnecopheri*, och hade man, kan hända, rätt at deri vänta några zoologiſka kunſkaper, efter han i Upſala varit Phyſiologiæ Profeſſor, men dit hörande ämnen vidröras ſällan, och då det händer, ſker det ofta på et ſätt ſom är ſämre än okunnigheten. Således förekommer i en diſſertation *de Occultis qualitatibus* af år 1625, at en lefvande ſpindel inbunden i en nöt, och buren på halſen, botar qvartan; at när en viſs liten fiſk fäſter ſig faſt vid ſtyret, förmår han hålla qvar et ſſort ſkepp, faſtän det ſtormar, och mera ſådant. *Frank*, ſom var ſamtida med *Chesnecopherus*, och den förſta Anatomie Profeſſor i Upſala, höll ſig väl i ſina diſſertationer någon gång innom ſin krets, men ſträckte ock ibland ſin upmärkſamhet til de beſynnerligaſte ämnen. Jag har redan nämnt at han tvänne gånger ventilerat den frågan, om människor kunna förvandlas til oſkäliga

liga djur? men man finner ock af honom flera andra af famma natur; fåfom, om foſter fom förr än de börjat röra ſig gått bort genom miſsfall, åter på ytterſta dagen ſkola upväckas? om qvinnor kunna få barn efter gemenſkap med de onde andarne? om Lapparne genom trollkonſt kunna låta ormar och grodor födas i männiſkor och djur? ſamt om genom Chymien rent och verkeligt guld kan tilverkas? Af deſſa frågor nekas de tvänne förſta, men de tvänne ſenare jakas, och ſåledes lära Herrar Alchymiſter i *Frank* få ärkänna en af ſina älſta förfägtare i Sverige. Man trodde denna tiden at när männiſkor mördades, blodet, ehuru redan ſtelnadt, åter ſkulle börja flyta ur baneſåret, äfven efter längre tids förlopp, ſå ſnart mördaren kom tillſtädes. *Frank*, långt ifrån at beſtrida en ſå orimmelig fördom, antog den äfven ſom *Chesnecopherus* gjort, och lemnar derom en hel theorie, i en egen diſſertation öfver detta vackra ämne år 1624. Ibland förſökte likväl *Frank* at i ſin vettenſkap ge det ljus han kunde. Således ha vi ännu efter honom en diſſertation om Anatomien i almänhet af år 1628, och flere öfver männiſkokroppens färſkildte delar, ſåſom en om hjärnan, 1635, en om hjertat 1638, och en om ögonen 1651, hvilka för ſin tid ej äro at förkaſta.

I Åbo förſökte då Phyſ. & Botan. ſedan Theologiæ Profeſſorn *Alanus* år 1643, at ſom Præſes i en diſſertation *de generationibus ex corruptionibus corporum naturalium*, ge läran om generatio æquivoca en ny ſkeppelſe; nämligen, at ej juſt getingar föddes af förruttnelſen i häſtar, utan af förut

öf-

öfver hela Naturen kringſpridde frön. Det var ſamma *Alanus* ſom i en annan diſſertation *de Natura* år 1645, påſtod, *at intet adelſkap är en blott människo-upfinning, utan har ſin grund i naturen, ſå at de ſom äro af ädel och förnäm börd, få efven barn af ädlare lynnen.* Hurudana eljeſt inſigterna i zoologien varit vid Åbo Academie, i medlet af förra århundrade, kan ſlutas af en diſſertation *de Monſtris*, för hvilken Phyſ. & Botan. Profeſſorn *Thauvonius* år 1655 præſiderat, hvari Auctor ſäger at leoparder upkomma af lejons och panterdjurs parning, och kalkoner af höns och påfoglars, ſamt på god tro anför *Plinii* berättelſer om människor utan hufvud, ſom hade munnen och ögonen på bröſtet.

Vid Tyſka ſkolen i Stockholm lär man efven i förra århundrade ſyſſelſatt ſig något med djurriket; åtminſtone förefalla bland de tryckte Exercitationes ſtili de Naturæ mirandis, ſom der offenteligen blifvit upläſte 1670, en *de Aquila*, och en *de Leone*, ſom begge innehålla näſtan allt, både ſant och oſant, ſom man då viſſte om örnen, och lejonet, och hvari Auctorn til den förra ingalunda lemnat den frågan orörd, om foglarna blifvit ſkapade af jord eller vatten?

Från år 1675 då Profeſſor *Berelius* i Upſala utgaf ſin diſſertation *de Inſectis*, börjas det tidehvarf, då zoologiens delar begynte at vid våra Högſkolor färſkildt afhandlas; och från denna tiden hafva vi en oafbruten kedja af diſſertationer i denna vettenſkap, men man ſkulle ock deruti, ännu på lång tid, förgäfves vänta några andra afhandlingar. För at ſåledes kunna lemna några veder-

mälen, huru zoologien i detta tidehvarf blifvit idkad, fordrar min ſkyldighet at genomgå de til vårt ämne hörande diſſertationer; men förut torde ej vara onödigt at framföra några almänna begrepp om deſſa Academiſka lärdoms prof denna tiden.

Författaren til diſſertationerne i det förra och början af detta århundrade, var merendels altid Reſpondenten ſjelf; dock lär härifrån ſtundom ſkett undantag, ty man finner några Profeſſorer ſom ibland förut tilkännagifvit at diſſertation är af Reſpondens, och detta hade varit öfverflödigt, om de ej oftaſt ſjelfve ſkrifvit, eller få anſenligen förbättrat deſſa arbeten, at deras värde mäſt derpå ankommit. Således finner man til exempel at Profeſſor *Droſſander* förklarat, at den yngre *Rudbecks* bekanta diſſertation *de propagatione plantarum,* helt och hållit var af *Rudbeck* ſjelf. Man måſte efven bekänna, at när diſſertationer ſkola vara et Academiſkt lärdomsprof, ſynes deras författande närmaſt tilkomma Reſpondens, ehuru det ej eller kan beſtridas, at ju ofta fordras få mycken kunſkap at väl förſtå, och väl förſvara en annans arbete, ſom at författa et egit. Deremot lär det vara aldeles fäkert, at den Academiſka ſeden denna tiden, at af höflighet til Præſes välja hvilken Profeſſor ſom hälſt, utan at det minſta efterſinna om hans vettenſkap hade någon gemenſkap med i fråga varande ämnen, ledde til ſtora olägenheter; ty dels ſtannade härigenom hela diſſertations värde på Reſpondens ſjelf, eller ſom är det ſamma, en omogen ungdoms förſök blefvo ej af någon ſtörre kännare

gran-

granſkade, dels bemödade ſig Præſes, eller ock Reſpondens ſjelf, at vrida ämnet ur ſit rätta ſkick, inpå Profeſſorns egen vettenſkap, ſå denna ſkulle få tilfälle at lyſa med ſin lärdom, och häraf får jag tilfälle at framdeles viſa flera prof. Ofta förſämrades ock diſſertationerna ännu mera genom den orimeligheten, at ämnen togos ſlumpvis; til exempel, efter likheten med Reſpondentens namn. Således finna vi at en *Bjurberg* diſputerat om bäfvern, en *Hval* om hvalarna, och ſå vidare.

Rörande ſjelfva föreſtällningsſättet, begyntes denna tidens diſſertationer merendels med underſökningar, om urſprunget til det eller de djurens namn, ſom ſkulle afhandlas, och detta urſprung ſöktes gärna från Grekiſkan, eller ſtundom från Hebrejſkan. Sedan några ſidor härtil i en onödig erudition åtgått, kom ordningen at omnämna alt ſom hette lika med i fråga varande ämne: ſåledes i en diſſertation om drakar, underrättades man om Athenienſernas lagſtiftare Draco, och när biens hiſtoria var ämnet, leddes uppmärkſamheten på Egyptiernas dyrkade oxe Apis, och på Apis tredje Konungen i Argos. Äntligen kom Auctor fram med definition på i fråga varande djur, ſom var vida ſkild ifrån vår tids, och af deſſa definitioner får jag framdeles anföra några exempel: Vidare öfvervägades gärna hvart enda ord af definition ſärſkildt, och ofta ſlutades altſamman med några moraliſka betragtelſer, ſom borde hämtas af de djur man trodt ſig beſkrifvit. För öfrigit förefalla ganſka ſällan några egna rön, och kännedomen af utländſke Författare, ſom nu började blifva almännare än förr,

medförde ofta den olägenheten, at deras meningar antogos utan granſkning.

Ifrån år 1675 til deſs *Linné* år 1734 utgaf förſta uplagan af ſitt *Syſtema Naturæ*, förvaras ännu på Upſala Biblioteque, tjuguſju vid Academien derſtädes i zoologiſke ämnen ventilerade diſſertationer, en från Lund, två från Strängnäs Gymnaſium, och elfva från Åbo, utom *Achrelii Contemplatio mundi*, ſom innehåller flere diſſertationer om djuren *a*). Ingen af alla deſſa finnes optagen i den förtekning öfver zoologiſka arbeten, ſom *Linné* anfört i andra uplagan af ſin *Fauna Svecica*, et uragtlåtande ſom altid gjort min förundran; hälft på denna liſta finnes flere utländſka diſſertationer, ſom viſſerligen ej ha ſtörre värde än våra ſvenſka. Det är ockſå omöjeligt at *Linné* ej kändt några af deſſa, åtminſtone dem ſom under Profeſſor *Roberg* blifvit ventilerade, hälft i *Artedii Bibliotheca ichyologica*, hvars utgifvande af *Linné* ſjelf beſörgdes, omtalas och recenſeras *Robergs* diſſertation om fiſkarna. Hvad var då orſaken til *Linnés* tyſtnad? Ville han anſes för den förſta i ſit fädernesland ſom beſkrifvit djuren? Stora män ha utan tvifvel ſtundom ſina ſvagheter, men om efven nu få varit, äro vi ändå ſkyldige *Linné* det billiga vitsord, at hans ära ingalunda förminſkas genom de förſök i Sverige för hans tid blifvit gjorde i Naturläran,

a) Alla deſſa diſſertationer hafva på min begäran blifvit utſökte, och benägit mig meddelade, af Hr Profeſſorn och Bibliothecarien *Aurivillius*, ſom häri lemnat et nytt vedermäle af den nit för Lärdomshiſtorien, hvarmed han förverfvar ſig ett rätt til ſina landsmäns tacksamhet.

läran, och at hans arbeten äro så mycket öfver de förras vanliga krets, at deſſa ofta endaſt ſynas ſom ſkuggor, tjänliga at öka värdet af den dåg *Linné* utſpridt i alla Naturens riken. Men jag kommer åter närmare til mit ämne.

Profeſſor *Berelii* diſſertatio *de Inſectis,* hvarvid *Keplerus* var Reſpondens, och ſom år 1675 i Upſala ventilerades, lär vara det förſta arbete af ſvenſk hand, hvari man ämnat färſkildt afhandla någon af djur-rikets claſſer; men utom denna förtjänſt har det ingen färdeles annan, och man hisnar vid afſtåndet derifrån til en *De Geers* arbeten. Här förekommer näſtan intet af hvad ſom nu ſkulle ſägas om Inſecterna, men deremot mycket, ſom intet ſkulle vidröras; ſåſom om de blifvit ſkapade ſom de andra djuren, eller ſedan tilkommit? om de efven blifvit framförde til Adam i Paradiſet? och ſå vidare; men ej nog härmed; en hel afhandling om inſecternas ſjälar, ſkulle äfven föra oſs til minnes, at *Berelius* varit Profeſſor i Metaphyſiquen. Man bör likväl ej neka Auctor den äran at han hos oſs varit den förſta, ſom efter *Rhedi* och *Franzius* ifrat mot generatio æquivoca, faſt det ännu dröjde länge, innan denna orimlighet helt och hållit utmönſtrades vid våra Läroſäten.

Året efter, eller 1676, ventilerades i Upſala under Mathef. Profeſſorn *Celſius* ſom Præſes, och *Johan Aurivillius* ſom Reſpondens, en diſſertation öfver en annan del af djur-riket, nämligen *de natura piſcium in genere, & piſcatura.* Auctor gör här förſt en almän fördelning af djuren, i flygande, ſimmande, gående, och krypande; och

lemnar oſs på de ſimmande denna definition; *Fiſk är et i vattnet ſimmande, af Naturens Danare, från ſkapelſens början af vattnet frambragt, och ſedan genom den Gudomeliga välſignelſens kraft, ſig förökande oſkäligt djur, dels betäckt med hud, dels med fjäll, och förſedt med de för ſig paſſande värktyg, til Guds åra och människans nytta.* Auctor omtalar vidare at Fiſkarne plägade fördelas förſt i *Amphibier*, ſom lefva både på land och i vatten, ſåſom grodor, ſkyldpaddor, ſkälar, bäfrar och crocodiler, hvilka han dock tvekade at räkna til fiſkarna; och ſedan i *egänteliga Fiſkar*, ſom endaſt trifvas i vattnet och dö om de länge beröfvas det. Deſſa delas vidare i *dem ſom ha blod*, och *dem ſom äro blodlöſa*, ſamt de förra efter ſitt tilhåll i hafvet, ſtrömmar, ſjöar, och kärr. De blodlöſa fiſkarna, ſom i ſtället för blod ha en annan ſlemaktig vätſka, äro oſtron, kräftor, och få vidare; men deras underdelningar omtalas icke, utan hänviſes til *Franzii Hiſtoria Animalium*. Med all ofullkomligheten af denna indelning, finner man dock at Auctor varit mån åt bringa ſina tankar om fiſkarna i et ſlags ſyſtem. Han kände för öfrigit at fiſkarna genom ſina gäl andades en vattenblandad luft, och beviſte det efven derigenom at ſjöar qväfva. Generatio æquivoca nekades aldeles, och hade Auctor eljeſt rigtiga begrepp om fiſkarnas tilkomſt; men då han ſkulle förklara huru fiſkar kunna finnas i ſådane vattenſamlingar der ej förr fiſk varit, anför han väl at den befröade rommen kunnat af foglar blifvit ditförd, men framkommer ock med den oväntade uplysningen, at rom-kornen af ſolens dragande kraft kunna blifvit oplyftade, och antingen

tingen åter ſtrax nedfallit i ſådana vatten-ſamlingar, eller ock värkeligen blifvit i ſkyarne framkläckte, och ſom ſmåfiſk nedrägnat, på ſamma ſätt ſom grodor och maſkar ſtundom nedrägna, hvilket Auctor ſäger ſig ſjelf veta nyligen händt både vid Gefle och Falun.

År 1681 begynte *Bilberg* då Matheſ. Profeſſor i Upſala, och ſedan Biſkopp i Strängnäs, at præſidera för zoologiſka diſſertationer, och har ſedan til år 1690 utgifvit fyra ſådane, nämligen *de Chameleonte, de Gallicinio, de Formicis* och *de Locuſtis.* Om chameleonten viſte Auctor at han ej, ſom *Plinius* och andra menat, endaſt lefde af vädret, utan värkeligen åt maſkar; och om färgens förändrande trodde han, efter flere Auctorers ſamlade vitnesbörd, at chameleonten ſkiftevis kunde ikläda ſig alla färgor, hvilket åter ingalunda är enligt med vår tids erfarenhet. Hvad ſom i diſſertation om tupp-ropet förtjänar ſtörſta upmärkſamheten, är utan tvifvel at der finna kukuliku på noter, til bevis at tuppen värkeligen ſjunger, och intet ſom några orätt föregifva endaſt ſkriker. Om myrorne kände Auctor deras förvandling från larfver til myror, men tyckes ej vetat at ſamma ſpecies voro både vingade och ovingade, ſamt de ſenare hvarken hannar eller honor. *Den ſtora och omtviſtade frågan,* ſäger Auctor, *om inſecterna efven blifvit ſkapade med de andra djuren, eller ſedan händelſevis tilkommit? ville han gärna lemna orörd;* men är dock benägen at tro det förra, efter de, enligt flere Uttolkares mening, efven böra förſtås under de krypande djur, hvars ſkapelſe Moſes omtalar. För öfrigt uprepas de gamlas

öfverdrifna berättelfer om myrornas klokhet och fparfamhet, och tyckes det efven beftyrkas af fjelfva definition fom Auctor gifvit på *myra*, at han i fynnerhet föreſatt ſig at beſkrifva hennes moraliſka caracter, och denna definition lyder ſå här: *Myran är et klokt och arbetſamt inſect-djur.* Tekningen är om ej annat åtminſtone kort; men den öfver gräshopporna är ſå mycket längre, utan at ändå vara bättre; *Gråshopporna*, nämligen, *äro fyrfotade inſect-djur, med flere affkärningar, med ſig tilbörlig fullkomlighet, med förmåga at föröka ſig af et frugtgifvande frö, och med et knapt kändt ſånginſtrument; ſkapade af den ſtora Guden til Des heder och åra, det helas fullkomlighet och människans nytta.* Efter denna definition borde man ju med ſkäl tvifla om Auctor någonſin ſett gräshoppor, ſedan dem tildelas endaſt fyra fötter. För öfrigit tilſtår han ſig hvarken ha vilja eller förmåga at åtſkilja alla gräshoppornas arter, utan tycker det vara beqvämligaſt, at dela dem i vingade och ovingade. I almänhet torde jag få anmärka at *Bilbergs* zoologiſka diſſertationer, oagtadt hans öfriga lärda förtjänſter, efven för ſin tid ha nog litet värde, ehuru han likväl altid hållit ſig vid värkeliga djur, hvaremot hans Ämbets-broder *Petrus Lagerlöf*, då Profeſſor i Poëſien, och ſedan Hiſtoriographe, ſamt eljeſt känd för mycken lärdom, år 1685 preſiderade för en diſſertation af et helt annat ſlag, nämligen *de Draconibus.* I början deraf kan man dock ej juſt veta hvart Auctor ämnar; ty *drakar* definieras med *ſådane ormar ſom antingen genom ſin ålder, eller ſin natur, hunnit til ovanlig ſtorlek*, och efter denna definition kunde man hoppas få höra något förnuftigt

om

om Africas och Indiernas ofanteliga ormar; men detta hopp förſvinner vid drakarnas fördelning i vinglöſa och flygande, med och utan kammar, med och utan fötter, och ſå vidare. De flygandes verkelighet, ſåſom minſt trolig, ſyſſelſätter ſig Författaren mäſt at beviſa, och bland annat beviſar den ſom verkelig Poëſeos Profeſſor, genom de gamla Poëternas vitnesbörd. Men nog om et arbete af detta ſlag; det torde blott få anmärkas at ſamma Profeſſor ſedan præſiderade för en diſſertation *de Præjudiciis*, och hade han ej gjort illa, at något närmare öfverväga det ſenare ämnet, innan han gaf ſig i färd med drakarna. Emedlertid må dock ingen tro at *Lagerlöf* hos oſs varit den enda, ſom mot ſlutet af förra Seculo, förfägtat deras värklighet. Hela tio år efteråt, eller 1695, diſputerade *Anders Bolin* öfver ſamma ämne i Strängnäs, på Conſiſtorii förordnande, för at erhålla en beſtällning vid Trivial-Scolan derſtädes; och använde alla ſina krafter för at i ſynnerhet beviſa at de drakarna voro til ſom hade vingar och fötter. Denna Auctor lär oſs efven om drakarnas urſprung, at de oftaſt tilkomma af förrutnelſe, lika ſom bien af oxkött, råttor af orenlighet, m. m. ſamt undrar högeligen hvarföre denna generations lära, tvärt emot erfarenheten, af nyare Philoſopher beſtriddes. Utan at gå utom Strängnäs, kunde ock *Bolin* få tillfälle at beklaga ſig, öfver förfallet af läran om *generatio æquivoca*, ty året förut hade der, under Præſidium af *Daniel Treutſel*, utkommit en diſſertation *de Berniclas, ſeu Anas Scoticos*, hvars Auctor, ehuru han för öfrigit intet gifver några underrättelſer om denna fogels hus-

hållning, likväl med ſkäl beſtrider den förr omtalte fabeln om deſſa änders tilkomſt af et träds frugt ſom föll i hafvet.

Samma år ſom *Lagerlöf* præſiderade för den nyſs omtalte afhandlingen om drakarna, reſponderade *Petrus Gran* vid ſamma Läroſäte, för en Diſputation *de Rangifero*, under Græc. ling. Profeſſorn *Julius Micrander*, och har deri ej underlåtit at om renen lemna de tilförliteliga underrättelſer, han ſom infödd Wäſterbottninge bäſt kunde ſamla. At definition på renen blef ofullkomlig, och ſedan hvart ord deraf vidlöftigt återhämtat och förklarat, får tilſkrifvas tidehvarfvet. I ſtället för de trenne horn *Olaus Magnus* tildelt renen, låter denna Auctor förſtå at detta djur endaſt har tvänne, men hvilka ſtundom nertil framåt utſkjuta, hvilket ockſå är uttryckt på det trädſnitt af renen ſom finnes i diſſertation.

Under Græc. ling. Profeſſorn *Norrmans* Præſidium, hafva vi efven fyra ſamtida Zoologiſka diſſertationer; nämligen *de Livia Columba Sylveſtre*, och *de Purpura år 1686*, *Caſtor breviter delineatus 1687*, och *Elephas delineatus 1693*. Utom en onödigt upſtaplad Hebrejſk, Grekiſk och Latinſk erudition, innehåller diſſertation om dufvan näſtan intet annat än traditioner ſom kännas af hvar Skogsvagtare, och den om elefanten är lika ofullkomlig, ſamt beſtår af de gamlas ſammanraffade berättelſer. Bland annat beviſes der rätt utförligt, at elefantens betar ingalunda äro tänder, utan horn, ſom på viſſa tider affalla och

åter

åter tilväxa, faſt de fått et nog ovanligt läge, och brutit fram genom munnen. Afhandlingen om bäfvern är något bättre, men innehåller dock inga egna rön, utan ſamlade och ſtundom granſkade berättelſer af äldre och nyare Auctorer. När de tvänne förſtnämde diſſertationerna jämföras med den *de Purpura* hvarvid *Baſk* reſponderat, blir man derigenom än mera öfvertygad, at deſſa arbetens dugelighet; denna tiden mäſt berodde af Reſpondenterna ſjelfva. Här förekommer långt mindre erudition, men i deſs ſtälle åtſkilliga artiga anmärkningar om purpurfärgen, och en beſkrifning öfver purpurſnäckans ſå yttre ſom inre delar, författad med en hos oſs denna tiden ovanlig och oväntad noggranhet. *Schvammerdams* arbeten lär dock vår Auctor ej ſedt, utan anför endaſt en af deſs obſervationer efter *Johan Daniel Major.*

Med ſamma fägnad, Mine Herrar! ſom jag haft at omförmäla det vi nu änteligen vid Upſala Academie funnit en zoologiſk diſſertation af värde, får jag efven nämna den, ſom der år 1694 ventilerades *de Balæna*, hvarvid Medicinæ Profeſſorn *Droſſander* var Præſes, och *Salomon Drake* Reſpondens. Auctorn til denna afhandling är ſå vida jag vet den förſta i Sverge, ſom bjudit til at utreda Synonymien hos Auctorerna, och ſynes efven med framgång företagit ſig denna ofta ſå ſvåra granſkning. För öfrighet röjes hos honom öfver alt urſkilning, och kännedom af tidehvarfvets bäſta Auctorer. Den egenteliga Grönlands hvalens yttre delar beſkrifvas med noggranhet, och Auctor är nog uprigtig at

om

om deſs inre anatomie tilſtå ſin okunnighet, anförande blott efter *Rondelet*, at den ſkall likna Delphinens; hvarföre ock dennas inre delar, och likhet med mammalia, korteligen efter Auctorerna omförmälas.

En annan diſſertation, hvarvid *Droſſander* varit Præſes, och den yngre *Rudbeck* Reſpondens, nämligen *de Propagatione plantarum*, ſom ventilerades år 1686, och eljeſt i många delar förtjänar bifall, bör ock här omnämnas, efter den händelſevis i djur-riket framför en ypperlig galenſkap. Sedan Auctor omtalat växters upkomſt genom förrutnelſe, fäger han vidare; at denna återupväckelſe ej endaſt tilhör växterna, utan efven djuren, och, efter *von der Becke*, at ormar i bitar ſönderſkurne och rutnade, åter genom ſolhettan blifva nya ormar, efven ſom grodor, ålar, flugor, och kräftor, kunna bringas til ſtoft, och åter uplifvas. Men ej nog härmed; Auctor fortfar: *når pankakor af ank-ägg, om ſommarn få rutna, framkomma deraf grodor;* och orſaken anföres, nämligen *at ankorna ofta måſt lefva af grodor, och ej helt och hållit kunna uplöſa och förſtöra grodornas ſalt, hvari deras materiella lif beſtår; utan endaſt ſå mycket ſmälta det, at det med den öfriga chylus kan circulera och tjäna dem til föda. Deraf händer, at i pankakor af ank-ägg, ſom en viſs tid blifvit förvarade, detta ſaltet, genom en yttre kraft ſatt i rörelſe, börjar at gäſa med ämnen ſom dermed åro enſtämmiga, och om deſſa då innehålla något hvarpå det genom gäsning kan verka, modifieras det ſå, at af hvarje ſådan rörelſe en ſärſkildt kropp upkommer.* Få löjligheter äro väl ſtörre än både denna

denna upgift, och deſs förklaring; emedlertid äro dock bägge af en man ſom af Sverges Natural hiſtoria har verkelig förtjänſt, och ſkulle haft ännu ſtörre, om ej den olyckliga vådelden, ſom 1702 ladé Upſala i aſka, förſtört det färdiga manuſcriptet, af hans Reſebeſkrifning til Lappmarken, få at vi nu af hans ſamlingar i zoologien endaſt äga qvar, deſs vackra afritningar af ſvenſka foglar, ſom förvaras på Leuffta. Låtom oſs derföre beklaga ſnillets miſstag, ſom alt för ofta förvandlat Lärdoms hiſtorien til en ofantelig tafla af männiſkoſlägtets dårſkaper; låtom oſs efven beklaga et tidehvarf ſådant ſom detta, der *Rudbecks* beſynnerliga pankake förvandling, ej allenaſt intet väckte almänhetens åtlöje, utan ock från ſjelfva Tronen belönades; ty man bör veta at Drotning *Ulrica Eleonora* befalte detta arbetets öfverſättande på ſvenſka, och vid läsningen deraf tildelade Auctorn hundrade ducater.

Trenne år efter *Rudbecks* nu omtalte diſſertation, ventilerades en i Upſala, kallad *Apum rex et grex*, hvarvid Mathes. Profeſſor *Spole* var Præſes och *Herlin* Reſpondens. Definition ſom Auctor deri lemnat på *Bi* är denna: *Bi är et förträffeligt ſlag blodlös inſect, ſom ſamlar, och i ſynnerhet til männiſkans nytta hemför, den ådla ſaft, hvilken förſt genom den Gudommeliga förſynen blifvit danad i luften, och ſedan nedfallit på trådens blad och på blommorna.* Det öfriga ſvarar mot definition, och innehåller afſkrifter ur *Ariſtoteles, Plinius* och *Virgilii Georgica*, med et noga bibehållande af de gamlas fördomar, ſåſom at bien

ej

ej andades, at vifen är famhällets Kung, at denna ej fom andra bien är förft larf, utan ftrax vingad, och få vidare.

En enda differtation återftår nu blott at nämna, bland de zoologifke fom förra århundrade i Upfala utkommit; nämligen den *de Natura avium*, hvarvid Polit. Profeffor *Schvede* var Præfes, och *Olof Celfius* Refpondens år 1690. Efter den tidens vanliga underfökningar om urfprunget til ordet *avis*, tiden til foglarnas fkapelfe, ämnet hvaraf de fkapades, och om Gud fkapade ägg eller foglar m. m. alt upfylt med en vidlöftig Hebrejfk och Grekifk erudition, kommer Auctor närmare ämnet, och ger den då för tiden vanliga indelningen af foglarna, famt befkrifver i korthet deras fätt at flyga och fimma, deras näften, liggningstid, omforg för fina ungar m. m. Man måfte efven göra Författaren den rättvifan at han beftridt flere af fin tids fördomar om foglarne, fåfom gammens tilkomft utan hanne, de förr omnämde änders upkomft af et träds frugt vid Orcadifka öarne, och få vidare.

Sedan jag nu genomfett zoologiens tilftånd i fjuttonde Seculo vid Upfala Academie, fordrar ordningen at vända mig til Åbo; men förgäfves fkulle man der föka en ftörre uplysning. Bland detta Lärofätets Profeffores finna vi endaft fyra fom præfiderat för zoologifke differtationer. Den förfta var *Achrelius*, Eloquent. Profeffor, fom från år 1678 til 1682, i flere til hvarannan hörande afhandlingar, utgifvit et verk fom han kallat *Contemplatio Mundi*. Sedan han deri underrättat

fina

ſina landsmän om Aſtrologernas kunſkaper, och planeternas lyckliga eller ſkadeliga inflytander, har han gifvit tre diſſertationer öfver djur-riket, fylde med blotta namn, utan definitioner, på djur, foglar, inſecter och maſkar, ſamt alla fabelagtiga berättelſer han kunnat öfverkomma, om drakar, ofanteliga ormar m. m. ofta förenade med egna lika vackra rön; ſåſom at han ſedt bien genereras af hånning, och ſå vidare. Samma Profeſſor præſiderade ock år 1683 för en diſſertation *de Cetis*, hvarvid en *Hval* var Reſpondens, och denna afhandling innehåller djupa underſökningar om cetæ blifvit til Adam framförde at nämnas? Huru det kunnat ſke? På hvad ſpråk djuren af Adam namngofvos? jämte ranſakningar om värkningarne af Hvalarnas ſjälar, och om Jonæ hvalfiſk, men intet annat af värde, och är ändå rätt lång.

Under Præſidium af *Wanockius* Moral. et Hiſtor. Profeſſor, har endaſt en diſſertation i zoologien utkommit, nämligen *de Halcyone* år 1682, och at dömma af denna, önſkar man ſig icke flera. På titelbladet derutaf förefaller et oformligt trädſnitt af Alcedo iſpida. Likväl var ej Auctor ſå öfvertygad om denna fogel varit de gamlas *Halcyon*. Som et bevis af denna tidens fått, at hos oſs föreſtälla Natural-hiſtorien, bör anmärkas, at Auctor börjar med at beviſa det Halcyon värkeligen är til, efter ſäger han, *alt mitt arbete eljeſt ſkulle vara fåfångt*, och fortfar vidare ſålunda; *det förſta beviſet hvarigenom det beſtyrkes at Halcyon värkeligen är til, kan hämtas af ſkapelſens allmännelighet; ty når den ſtora Guden, ſom*

ſom all-tings uphofsman, på femte ſkapelſens dag, frambragte foglarnes ſärſkilta ſlag af vatnet, ſå ſer jag intet hvarföre icke efven Halcyon kan räknas bland deſſa. Hela diſſertation ſvarar för öfrigit mot början, och *Ariſtoteles*, *Propertius*, *Plinius*, *Ambroſius*, och *Aelianus* citeras om hvarandra.

Petrus Hahn Profeſſor i Phyſiquen är den tredje ſom vid denna tiden i Åbo præſiderat för zoologiſke diſſertationer, och deſſe hafva utkommit i följande ordning, nämligen: *de Avibus* år 1687, *de Quadrupedibus* 1688, *de Columbis* 1691, åter *de Avibus* 1694, *de Cygno ejusque cantatione* 1697, *de Vera inſectorum generatione* 1703, *de Leone* 1706, och *de Elephantis* 1709. Den förſta *de Avibus* är, efven för ſin tid, tom på kunſkaper i Natur-läran; men deremot full med underſökningar, om foglarnas *förſta verkande orſak*, ſom då är *Gud*, deras *andra verkande orſak*, ſom är *Naturen*, deras *förſta och ytterſta* ändamål, ſom är *Guds åra*, och deras *finis intermedius*, ſom är *människan*. *Foglarne hafva väl ock deſſutom*, ſäger Auctor, *et egit ändamål, men det känner ej människan, ty orſaken hvarföre ej alla tyckas gagna och tjäna henne, är ſynden.* Slutteligen underſökes om roffoglarne, efven i människans oſkyldighets tilſtånd, varit köttätande? Hvilket jakas, faſt de, ſom Auctor menar, ſtrax efter ſyndafloden, genom et underverk blifvit tvungne at åtnöja ſig med frugter; på det viſſa ſlägten, ſom eljeſt bordt tjena dem til föda, ej ſkulle ütödas. Jag hade ſå när glömt at ſäga, at Författaren indelar foglarne i köttätande, frugtätande, ſådane ſom äta än et än et annat, ſamt vat-

vattufoglar, och at af hvardera några exempel anföras. Profeſſor *Hahn* lär dock ej ſjelf funnit denna diſſertation för ämnet tilräckelig. Man ſer derföre at han några år efter præſiderat för en annan, äfven om foglarne, hvarvid *Helin* varit Reſpondens, och man måſte lemna denna ſenare mycket företräde för den förra, ſamt göra Auctor den rättviſan, at han ur tidens vanliga källor, ſammanſökt åtſkilligt om foglarnas parning, ägg, liggningstid, och öfriga hushållning, ſom var tjenligt at vid et Läroſäte vända ungdomens upmärkſamhet på denna delen af Natural-hiſtorien. Hvad ſom äfven då kan hända vann nog bifall, är en vidlyftig underſökning om foglarne blifvit ſkapade af bara vatten, eller af en vattenblandad luft, eller af jord eller af et jordblandat vatten, eller aldeles af intet? Och måſte Præſes anſett denna frågan at vara af färdeles betydenhet, efter hon förekommer i alla diſſertationer om foglarne, ſom under honom blifvit ventilerade. Diſſertation om dufvan, hvarvid *Hjelmer* var Reſpondens, innehåller rätt litet om dufvornas Naturalhiſtoria, men deſs mera om deras moraliſka egenſkaper, och ditåt viſar äfven ſjelfva definition nämligen: *Dufvan är en ſuckande, enfaldig, renlig, mild och oſkyldig fogel.* Deſſa egenſkaper afhandlas ſedan hvar för ſig, och til en ſtor del efter Skriften, då man väl kan föreſtälla ſig at ej Noachs dufva blifvit glömd. Til ſlut förekomma några theſer, af en enfald värdig dufvans moraliſka Auctor, ſåſom: *Stjärnorna åro intet delar af himmelen; Solen är intet ſtörre om morgonen än om qvällen*, och ſå vidare. Diſſertation

om de *Fyrfotade djuren*, för hvilken *Hahn* præſiderade, är i alla fall värdig at liknas vid deſs förſta om foglarna: ſamma gräl, ſamma underſökningar om förſta och andra värkande orſakerna, ſamma indelning i köttätande, frugtätande, m. m., ſamt för öfrigit ſamma tomhet. Afhandlingen öfver *ſvanan och deſs ſång* har ej eller mycket ſtörre värde, och innehåller blott, utom en opſtaplad erudition ur Auctorerne, en föga noggran beſkrifning öfver åtſkilliga ſvanens delar; deremot har diſſertation *om inſecternas tilkomſt*, åtminſtone den förtjenſten, at generatio æquivoca deruti beſtrides, ehuru Auctor likväl ej i den delen anför några egna rön, ſom i vår tid tyckes varit ſå naturligt. Man måſte ock tillſtå at de följande Profeſſor *Hahns* Afhandlingar om *lejonet* och *elefanten* äro endaſt en ſamling af de gamlas berättelſer anförde utan färdeles granſkning och urſkilning.

Under Præſidium af dåvarande Poëſeos Profeſſoren ſedan Biſkop *Torſten Rudeen*, äro ock i Åbo trenne zoologiſke diſſertationer ventilerade, nämligen: *de Cantu cygnorum* år 1693, *de Mellificio* 1704, och *de Phocis in ſinu botnico* 1707. Den förſta är efter tidens ſed full med underſökningar om ordens uphof, om olika bemärkelſer af ſamma ord, m. m. men deri förkaſtas dock fabeln om ſvaneſången. Den andra innehåller flere artiga underrättelſer, om biens ſvärmande, fångande, ſkattande, födande, ſamt deras fiender och oläggenheter, men ockſå de gamla ſagorna at viſen är Kungen i ſamhället, at han ej i början är larf utan ſtrax vingad, och deſsutom efter vanligheten öfverdrifna loford öfver biens moraliſka

ſka egenſkaper. Diſſertation om ſkälarna för hvilka en *Wikar* reſponderade, har deremot ſtörre värde. Deri förefaller ingen onödig erudition, men Reſpondens anför endaſt hvad han ſjelf ſedt, eller hört af ſäkra fiſkare. Jämte en god beſkrifning af Skälens yttre delar, har Auctor efven uptagit mycket af deſs hushållning, och hvad ſom förtjenar anmärkas, efven ſökt ſkilja från hvarandra flere af Öſterſjöns ſkälarter, färdeles vikare-ſkälen, och grå-ſkälen, ſamt dervid rådfrågat ej endaſt utſeendet, utan äfven lefnadsſättet.

Jag har nu, Mine Herrar! omnämnt fem diſſertationer vid Åbo Academie ſom ej höra til ſjuttonde, utan til början af adertonde Seculo, men jag har gjort det för at få ſluta recenſion af de zoologiſke arbeten ſom der för *Linnés* tid utkommit; och ſedan med mina underſökningar få begifva mig tilbaka til Upſala Läroſäte, hvarifrån Natural-hiſtorien genom denna ſtora mannens ſnille, i detta århundrade, ſkulle kaſta et förvånande ljus. Förut bör jag dock anmärka, at äfven i Lund år 1706 en zoologiſk diſſertation blifvit ventilerad, under Medic. Profeſſor *Bælow* ſom Præſes och *Giers* ſom Reſpondens, *de Generatione animalium æqvivoca*, hvilken kan hända är den grundeligaſte, och mäſt Philoſophiſka Afhandling i djur-riket, ſom för *Linnés* tid utkommit. Auctor beſtrider deruti *generatio æquivoca* på et ſätt at ännu i dag ej dervid ſkulle vara mycket at tillägga, och har ganſka väl nyttjat både *Rhedis* och andra nyares uptäckter. Hela arbetet är ock utan alt pedantiſkt

tiſkt gräl, med et ord föreſpår uplyſtare tidehvarf.

Af de förſta zoologiſka diſſertationer ſom i detta århundrade möta oſs vid Upſala Academie är den ſom derſtädes ventilerades år 1702 under Moral. Profeſſor *Gödings* Præſidium, *de Abitu et domicilio hibernali hirundinum.* Auctor förmenar at ſvalorna, vid köldens annalkande, dels ſänka ſig i ſjöbottnen, dels ligga i dvala i ſina bon, eller i ihåliga träd, hus, och bergsſkrefvor, dels flytta til varma länderna, och utom detta anför han intet ſärdeles märkvärdigt om deras hushållning.

Samma år förſvarade Mathef. Profeſſoren *Harald Walerius* ſom Præſes, och hans ſon *Georg Walerius*, ſom Reſpondens, en diſſertation *de Tarantula*, och deruti finnes optagit alt hvad man då viſste om denna märkvärdiga ſpindel, utan någon deri inblandad onödig erudition, eller Hebreiſke gloſor. At Auctor om tarantismen, och deſs botande genom muſique, antagit en fördom ſom då var almän, är ſå mycket mindre underligt, ſom han ej ſjelf kunde pröfva tarantelns gift, utan nödgades endaſt lita på andras berättelſer.

År 1706 ventilerades under Profeſſor *Upmark* ſom Præſes, och *Kylenius* ſom Reſpondens en diſſertation *de Formicis*, hvilken ſäkert är den förſta goda afhandling, ſom i Sverge öfver inſecterna utkommit. Man finner öfver alt at Auctor både gjort egna förſök, och nyttjat goda hand-

handledare ſom *Schammerdam* och *Rhedi*. Inga fabelagtiga berättelſer anföras, ty hvad ſtrax i början nämnes om myror i Indien, ſom ſkola vara näſtan ſå ſtora ſom räfvar, och ſamla gullſand, omtalas blott efter *Megaſthenes;* men med tillägg ning, at om ſådane djur ſkulle finnas, äro de helt viſt af en annan natur än myrorna, faſt de fått bära deras namn. För öfrigit förekommer i denna diſſertation en rigtig beſkrifning öfver myrornas ägg, larfver, förvandling, kön, hushållning, fiender, ſamt olägenheterna ſom de förorſaka människan, och på det intet ſkulle fattas, upgifves efven flere ſätt til deſſa beſvärliga inſecters fördrifvande. Sedan jag nu upfyldt den glada ſkyldigheten at omtala förtjänſten af detta arbete, bör likväl efven anmärkas, at ej alla Svenſka myrornas Species deri blifvit behörigen ſkilde.

Åren 1716 och 1718 reſponderade *Magnus Gabriel Croelius*, för tvänne diſſertationer *de Generoſis Equis*, den förra under Matheſ. Prof. *Johan Valerii*, och den ſenare under Eloquent. Prof. *Törners* Præſidium; men begge äro mindre af en Natural-Hiſtoricus, än af en ſamlare af hvad ſom annars kunnat angå häſtar. Således finner man deruti mycket om de gamlas ſtrider och ridderliga öfningar til häſt, om häſtars offrande, om ſpådomar hämtade af häſtar m. m. men ej et ord om häſtens ſjukdomar eller deras botande. Hvad ſom caracteriſerar tidehvarfvet, är at Auctor trodt ſig behöfva använda öfver et helt blad, för at, ej genom naturens rådfrågande, men genom en hel hop Auctorers anförande, veder-

vederlägga den fördomen at ſtoen blifvit drägtiga af vädret, en omſtändighet ſom aldrig blifvit vidrörd af *Abildgaerd* eller *Erxleben*.

En diſſertation efven under Profeſſor *Valerii* Præſidium *de Cervis*, ſom ventilerades år 1718, och hvarvid *Joh. Carlborg* varit Reſpondens, innehåller en monographie öfver hjortſlägtet, och i ſynnerhet kronhjorten, deri Auctor, utan färdeles urſkillning, ſammanblandat falſkt och ſant, och hvad man knappt ſkulle vänta, ſluteligen lär ſina Läſare at göra gelé af hjorthorn.

Året efter reſponderade *Joh. Mæhlin*, under Log. & Methaphyſ. Profeſſoren *Joh. Steuch*, för en diſſertation *de Generatione Inſectorum*. Afhandlingen ät helt kort på endaſt otta octav blad, och näſtan et helt uptages likväl blott med underſökning, om inſecterna blifvit ſkapade vid ſjelfva ſkapelſen, eller förſt efter ſyndafallet? emedan de tyckas göra människan mera ſkada än gagn. Auctor tror dock det förra, nekar för öfrigt generatio æquivoca, och tyckes hämtat god fördel af *Rhedis* underſökningar.

Då jag nu med granſkningen af de zoologiſke afhandlingar ſom vid Upſala Academie utkommit, hunnit ända til år 1719, har det ſkedt med förbigående af tvänne under Medicinæ Profeſſor *Roberg* ventilerade diſſertationer, hvilka jag med flit dröjt at omnämna, för at ſedan få förena dem med de öfrige ſom ſamma Lärare utgifvit.

Un-

Under *Robergs* hand började djur-kännedomen at vid Upſala Academie taga et helt annat ſkick än tilförne, och de zoologiſke afhandlingar för hvilka han præſiderat, bära derom et ſäkert vitsord. Deſſa äro utom åtſkilliga Anatomiſka diſſertationer, en *de Urſo* år 1702, *de Aſtaco fluviatile* 1715, *de Formicarum natura* 1719, *de Piſcibus* 1727, *de Lagopode gallinacea et congeneribus* 1729, *de Salmonum natura et piſcatione* 1730 och *de Libella* 1732. I ſtället för alt det förr vanliga grälet om förſta och andra orſakerna, namnens Grekiſka uphof, och en af de gamla hopſtaplad onödig erudition, finner man här näſtan öfver alt egna rön, kännedom af tidehvarfvets bäſta Författare, och en ſäker Anatomie, hvaribland den öfver björnen och laxen, kunna ſom exempel anföras. Ej nog härmed, djurens lefnadsſätt och egenſkaper, ränſades ſmåningom från de många fabler, hvarmed de varit vanſkapade, och deremot upgofvos värkligheter, och nyttiga underſökningar, hvaribland den om kräftſtenarnas tilkomſt, i ſynnerhet förtjänar upmärkſamhet. Diſſertation om myrorna tyckes dock vara nog under de öfrige, och detta bör förefalla ſå mycket beſynnerligare, ſom vi redan tretton år förut, öfver ſamma ämne, vid ſamma Läroſäte, funnit en värkeligen god afhandling. Auctor kände icke at efven myrornas honor ha vingar, och anför den förr nämde ſagan om de ſtora Indiſke myrorna ſom ſamla gullſand, utan at derom väcka något tvifvelsmål. I almänhet tyckes ej i *Robergs* tid kunſkapen om Inſecterna, hos oſs hunnit til någon höjd, och ännu år 1732 då Trollſländorne afhandlades,

des, förekommer deruti en fördelning af de så kallade *Blodlöfa djuren*, efter Ariſtoteles. Kring denna tiden lär man dock i Sverige börjat at göra Inſect-ſamlingar, efter Auctor upgifver konſten at förvara Inſecterna, nämligen antingen ſom nu på knappnålar, eller ock, präſſade ſom örter, och oppkliſtrade på papper, hvilket ſenare ſätt med rätta längeſedan åter blifvit aflagt.

Utom alla deſſa Academiſka lärdoms-prof, ſom jag omtalat, återſtå ännu för mig at vidröra tvänne andra zoologiſka afhandlingar, af detta århundrade, nämligen Profeſſor *Kilian Stobæi* i Lund *Diſſertatio epiſtolaris de nummulo Brattenburgenſi* af år 1732, och *Trievalds* Tractat om Bi tryckt i Stockholm år 1728. Den förſtnämde Auctorn har i ſit arbete ådagalagt både kunſkap och urſkilning, ſamt rätteligen giſſat at de ſå kallade Brattenburgs pänningarne äro förſteningar af någon ſnäcka. *Trievald* har författat en af de bäſta practiſka afhandlingar vi ännu äga om Biſkötſeln, hvilken efven är för mycket känd, at dervid längre behöfva uppehålla mig.

Vi ha nu, Mine Herrar! genomgått zoologiens hiſtoria i Fäderneslandet, ända til *Linnés* tid, och i allmänhet funnit henne vidkännas lika ſtora ofullkomligheter, ſom då åtföljde efven de öfrige grenar af Natural-hiſtorien, nämligen alla dem ſom nödvändigt ſkulle upkomma, ſå länge et ordenteligt ſyſtem och rätt determinerade genera ſaknades. *Roberg* til exempel hänförde derföre björnen til kattſlägtet. Ej nog härmed, voro ej eller de ſärſkildte ſpecies af

hvart

hvart slägte, behörigen åtskild, och kunde icke blifva det, så länge stadgade och allmänt ärkände namn på hvart och et saknades. Definitionerna, ehuru til slut något förbättrade, voro efven utan grunder. Således har til exempel *Roberg* gifvit hönsslägtet ej mindre än tolf caracterer, hämtade både af lefnadssättet, och hela kroppens särskildta delar. Til laxens definition åter, har han användt hela trettio fem ord, emedan åtskilligt deri anföres, som hör både til fiskar i almänhet, och laxens genus i synnerhet. Det är icke här stället at undersöka, om ej *Linné* fallit i en annan ytterlighet, när han til högst tolf ord inskränkt definitionerna? Men med säkerhet kan påstås, at *Linnés* korta skiljemärken, öfver alt bättre determinerat Naturens alster, än hans föregångares oformligt långa definitioner. Utrustad med et skapande snille, kastade han väl sina ögon öfver de flästa Naturens länkar, men uptog aldrig på en gång af dem flere, än som egänteligen hörde til ämnet, och genom inrättandet af behöriga Classer, ordines och genera, befriade han sig från nödvändigheten at vid hvart species anföra mera, än som fordrades at åtskilja det från sina närmaste samslägtade.

Secreterarens Svar.

Min Herre!

Ibland de mäſt förnöjande ämnen för Vetenſkaperne är att känna ſin barndom och tilväxt; känna huru Snillet ofta utur inrotade meningar, vidſkeppelſer och fördommar frambrutit, likſom en qvafd Eld, likväl icke förſtört utan upplifvat; Huru det qvalm, ſom gjort Vetenſkaperne ſmåväxte, blifvit förſkingrat, de ſjelfve förhulpne til frodighet af et välgörande ljus; Grenarne fullſatte af Rikedom, ſom tiden icke ſå lätt kan förminſka. En ſådan underrättelſe hafve vi fått uti Edert nu hållne Tal, Min Herre, och Academien är derföre, äfven ſom för Edra förvaltningar ſåſom Ordförande, all tackſägelſe ſkyldig. — Om Natur-vetenſkapen varit hos oſs längre tillbaka öfverhöljd med mörker, ſå har det icke heller varit ſtort bättre i andra Länder, och Vi kunne ſå mycket mer tröſta oſs af den i ſenare tider vunne heder. Det blef ljus när *Linné* kom, en Rikedom blef utbredd öfver alla Natur-lärans grenar, hvilken Vi önſka, Min Herre, alltid måtte komma i ſå goda händer ſom Edra.

BRIT. MUS.
29 JUN 25
NAT. HIST.

abgedruckt in
Gustaf von Paykulls
Samlade svenska skrifter
Upsala hos Stenhammar och Palmblad
1874 (p. 138–182(2))